

Zeeuwse regent spint garen bij **slavernij**

Net als in de 18de eeuw hebben politieke ambtsdragers tegenwoordig vaak meerdere commissariaten en andere bijbanen. Soms tientallen. Belangenverstrengeling en handel met voorkennis liggen bij deze bestuurlijke netwerken op de loer. Nu verboden, toen heel gewoon.

tekst en foto's: Ruud Paesie

Het voormalige Middelburgse pakhuis Demerary herinnert aan de 'Zeeuwse kolonie'.

Mr. Kornelis van den Helm Boddaert.

Neem nou mr. Kornelis van den Helm Boddaert. Wie de MIDDELBURGSCHE NAAMWYZER van bijvoorbeeld 1787 doorbladert, zal deze oud-burgemeester vaak tegenkomen. In dit jaarlijks gedrukte overzicht in zakformaat, waarin alle belangrijke functionarissen, directeuren en andere invloedrijke bestuurders van de stad vermeld staan, treffen we hem onder meer aan als commissaris van de posterijen, belastingen en rijwegen. Maar ook als kerk-, wees- en gildemeester. Opvallend is zijn bestuurlijke rol bij organisaties die zich met de Nederlandse slavernij bezighouden. Lichten we deze functies eruit, dan ontstaat een netwerk van bedrijven waarin hij sleutelposities bekleedt.

In 1753 wordt Van den Helm Boddaert, telg uit een Zeeuwse patriciërsfamilie, op 26-jarige leeftijd bewindhebber van de WIC. Hoewel deze compagnie vanaf 1740 geen eigen slavenscheepen meer uitrust, blijft de maatschappij wel een belangrijke tussenhandelaar van slaven op de West-Afrikaanse kust. Later wordt hij tevens benoemd tot directeur van de Sociëteit van Suriname, de juridische eigenaar

van de Nederlandse kolonie. Bovendien volgt zijn aanstelling tot commissaris van de in 1720 opgerichte Middelburgse Commercie Compagnie, een handelsorganisatie die zich in de tweede helft van de achttiende eeuw volledig op de slavenhandel richt. Van den Helm Boddaert weet als geen ander dat de Amsterdamse kooplieden de vruchten plukken van de slavernij. Jaarlijks verschepen zij grote hoeveelheden suiker, koffie en cacao naar Amsterdam; gewilde consumptieartikelen die met slavenarbeid geproduceerd zijn. Daarnaast ontwikkelen zij de kolonie als afzetmarkt voor Europese goederen en op deze wijze wordt zowel de heen- als terugreis naar Suriname rendabel.

De Zeeuwse ondernemers willen daar graag van mee profiteren, maar zij worden door de Amsterdammers uit de markt geprijsd. Voor hen blijft de weinig renderende slavenhandel over. Hoe de Amsterdammers dit klaarspeelden, is voor Van den Helm Boddaert geen geheim. Die weten de Surinaamse planters namelijk aan zich te binden door hen onder meer hypotheeken te verstrekken. Door deze kredieten zijn de betreffende plantagehouders niet langer vrij in hun keuze aan wie zij hun producten willen verkopen. Zij zijn zelfs verplicht om

de opbrengsten van hun plantages direct aan de directeur van hun Amsterdamse hypotheekfonds te verschepen.

Suriname is dan weliswaar in Amsterdamse handen, maar dat geldt niet voor Essequebo en Demerary, het huidige Surinaamse buurland Guyana. Daar voert de Zeeuwse kamer van de WIC het bestuur over de kolonie en de Zeeuwen claimen het alleenrecht op de handel. Alleen schepen in het bezit van Zeeuwse WIC-passen worden toegelaten. Als de vraag naar koffie en andere koloniale waren halverwege de achttiende eeuw explosief groeit, grijpt Van den Helm Boddaert zijn kans. Net als de Amsterdammers wil hij de planters door kredietverlening aan zich binden. Daarvoor richt hij in 1766 een fonds op, waarin beleggers kunnen participeren. Met het ingelegde kapitaal financiert de Middelburgse ruim dertig nieuwe plantages in Essequebo en Demerary.

Ook zijn neef Jan Willem Boddaert, die raad van politie en justitie in Essequebo is, bezit daar plantages. Als die in 1775 repatrieert, verongelukt zijn schip en daarbij komt hij samen met zijn vrouw en drie kinderen om het leven. Het beheer van de plantages komt daarna in Van den Helm Boddaerts han-

Wapenschild Sociëteit van Suriname.

Deel van wisselbrief schadeloosstelling afschaffing slavernij, 1863.

Fort Zeelandia in Essequebo.

den; volgens een latere overzichtskaart van Demerary zijn dat er ten minste vier. De Amsterdammers, die hun invloedssfeer graag naar de 'Zeeuwse kolonie' willen uitbreiden, zijn de Zeeuwse WIC-passen een doorn in het oog. De Zeeuwen willen echter niet wijken. Jarenlange conflicten volgen en de 'Essequebsche kwestie' sleept zich voort. In 1770 wordt Stadhouder Willem V gevraagd om in het geschil te arbitreran en die besluit de Zeeuwse pasregeling te beëindigen. Bevreesd dat de Amsterdamse ondernemers de handel op Essequebo nu onherroepelijk naar zich toe zullen trekken, richten de Zeeuwen een paar maanden later een rederij op met de naam: 'Sociëteit ter Navigatie op Essequebo en Annexe Rivieren'. Met deze ver-

voersmaatschappij, waar de stad Middelburg en tientallen Zeeuwse ondernemers in deelnemen, willen zij de goederenstroom tussen Zeeland en de kolonie bestendigen. Er wordt een bestuur gevormd en de president van het vijfkoppige directoraat - u raadt het al - wordt Kornelis van den Helm Boddaert. In de daaropvolgende jaren rust de rederij flink wat schepen uit. De Vierde Engelse Oorlog (1780-1784) gooit echter roet in het eten en de Sociëteit verliest een deel van haar vloot. Na de oorlog tracht deze haar werkzaamheden weer te hervatten. Maar de tijden zijn veranderd. De hoge schuldenlast en dalende rendabiliteit brengen de rederij in steeds grotere financiële problemen, die ondertussen ook tot 'hooggaande ge-

schillen tussen de aandeelhouders en den president' hebben geleid. Eind 1788 maakt Van den Helm Boddaert bekend dat de organisatie in deplorabele staat verkeert. Hem rest slechts één keuze: de liquidatie van het bedrijf.

Ook met zijn hypotheekfonds loopt het slecht af. Althans voor de obligatiehouders. Door de overvloedige kredietverlening breekt er in 1773 een crisis uit op de Amsterdamse beurs. Daarnaast dalen de koffie- en cacao prijzen. Een deel van de planters is daardoor niet langer in staat om aan de financiële verplichtingen te voldoen en de plantages vallen in handen van de geldschieters. Nadat Van den Helm Boddaert in 1779 de rentebetaling aan de obligatiehouders heeft gestaakt, komen die in het geweer. Zij gaan op onderzoek uit en ontdekken dat de directeur meer obligaties heeft uitgegeven dan hij bekend heeft gemaakt. Bovendien volgt een groep Vlissingse obligatiehouders zijn wandelgangen en noteert zijn veilingverkoop. Zij constateren dat hij jaren achtereen grote hoeveelheden suiker, koffie en cacao in Middelburg heeft verkocht, ter waarde van maar liefst 1 miljoen gulden.

Ondanks toezeggingen van de directeur moeten de obligatiehouders lang om hun geld wachten. Uiteindelijk zien zij maar een klein deel van hun gestorte kapitaal terug.

De afschaffing van de slavenhandel maakt Van den Helm Boddaert niet meegemaakt, want hij sterft op 15 november 1800 op 74-jarige leeftijd in zijn huis aan de Middelburgse Seisdam. Nog geen veertien jaar later maakt koning Willem I bekend dat de Nederlandse slavenhandel tot het verleden behoort. Toch zou het nog bijna vijftig jaar duren voordat ook de Nederlandse slavernij wordt afgeschaft. Dat gebeurt op 1 juli 1863, nu precies 150 jaar geleden. Alle te werk gestelde slaven in de nog resterende Nederlandse koloniën krijgen vanaf die dag hun vrijheid. De plantagehouders worden door de Nederlandse regering schadeloos gesteld. Deze dag wordt Ketikoti (verbroken ketenen) of Dag der Vrijheden genoemd.

Maandag 1 juli zal deze bijzondere historische gebeurtenis ook in Middelburg worden herdacht en zal op de Balans, vlakbij de plaats waar Kornelis van den Helm Boddaert ooit het kantoor van de MCC binnenstapte, een officiële herdenking plaatsvinden.

Dr. Ruud Paesie is maritiem historicus in Middelburg